Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Noam Chomsky este autorul a numeroase bestselleruri politice, printre acestea numărându-se *Hegemony or Survival* și *Failed States*. Profesor emerit de lingvistică și filosofie la MIT, este considerat a fi cel care a revoluționat lingvistica modernă. Trăiește în Cambridge, Massachusetts.

NOAM CHOMSKY

CINE CONDUCE LUMEA?

Traducerea din limba engleză de
Doru Căstăian

LITERA
București
2018

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Who Rules the World
Noam Chomsky
Copyright © 2016 L. Valéria Galvão Wasserman-Chomsky.
Ediție publicată prin înțelegere cu Metropolitan Books,
o divizie a Henry Holt and Company, LLC, New York
Toate drepturile rezervate

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe
www.litera.ro

Cine conduce lumea?
Noam Chomsky

Copyright © 2018 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Doru Căstăian

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactori: Gabriela Mitrovici, Georgiana Harghel
Corector: Georgiana Enache
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress: Anca Suciu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NOAM CHOMSKY
Cine conduce lumea? / Noam Chomsky; trad.: Doru Căstăian. – București: Litera, 2018
ISBN 978-606-33-2947-0
I. Căstăian, Doru (trad.)
821.111-31=135.1

Cuprins

Introducere 7
1. Responsabilitatea intelectualilor redux 11
2. Teroriștii au vrut să distrugă lumea 29
3. Rapoartele despre torturi și amnezia istorică 39
4. Mâna invizibilă a puterii 53
5. Declinul american: cauze și consecințe 68
6. Sfârșitul Americii? 79
7. *Magna Carta*. Soarta ei și a noastră 97
8. Săptămâna în care lumea a stat pe loc 114
9. Acordurile de la Oslo: contextul și consecințele lor 131
10. În ajunul distrugerii 144
11. Israel-Palestina: adevăratele opțiuni 151
12. „Nimic pentru alții": Lupta de clasă în Statele Unite 160
13. Securitatea cui? Cum se protejează Washingtonul pe sine, dar și sectorul corporatist 167
14. Oroare 181
15. Câte minute mai sunt până la miezul nopții? 199
16. Acorduri de încetare a focului violate în permanență 209
17. SUA sunt unele dintre principalele state teroriste 218
18. Mișcarea istorică a lui Obama 223
19. „Două modalități" 230
20. O zi din viața unui cititor de *New York Times* 235
21. „Amenințarea iraniană": care este cel mai mare pericol pentru pacea mondială? 240

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

22. Ceasul Judecății de Apoi 253
23. Stăpânii omenirii 263

Postfață 284
Anexă. Proiectul imperiului american 293
Note 294
Indice 347

INTRODUCERE

Problema ridicată de această carte nu poate primi un răspuns simplu și bine definit. Lumea este prea complexă și prea variată pentru ca așa ceva să fie posibil. Dar nu sunt greu de remarcat diferențele uriașe în ceea ce privește capacitatea de a modela relațiile internaționale pe care o au diferiții factori și de a identifica cei mai importanți și mai influenți actori.

În ceea ce privește statele, după cel de-al Doilea Război Mondial, SUA au fost de departe primul dintre inegali și au rămas astfel. SUA stabilesc și azi termenii în care se discută la nivel global problemele, de la relația dintre Israel și Palestina, Iran, America Latină, războiul împotriva terorii, ordinea economică internațională, drepturi și justiție, și altele până la ultimele chestiuni ale supraviețuirii civilizației (războiul nuclear și distrugerea mediului). Cu toate acestea, puterea SUA s-a tot diminuat după ce a atins un maximum fără precedent în 1945. După acest declin inevitabil, puterea Washingtonului este, într-o oarecare măsură, exercitată în cadrul unei „ordini mondiale de facto" construită de „stăpânii universului", pentru a folosi termenii utilizați de presa economică pentru a se referi la principalele puteri capitaliste (țările G7), împreună cu instituțiile financiare pe care le controlează în „noua epocă a imperialismului", precum Fondul Monetar Internațional și organizațiile mondiale ale comerțului.[1]

Acești „stăpâni ai universului" sunt, desigur, departe de a fi reprezentativi pentru populația puterilor dominante. Chiar și în cele mai democratice state, populația are doar un impact redus asupra deciziilor politice. În Statele Unite, niște cercetători cunoscuți au ajuns la concluzia că „elitele economice și grupurile organizate care reprezintă interese de afaceri au un impact independent substanțial asupra politicii SUA, pe când cetățenii obișnuiți sau grupurile care le reprezintă interesele au o influență

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

independentă redusă sau chiar inexistentă". Rezultatul studiului lor, concluzionează autorii, „furnizează dovezi substanțiale în favoarea teoriilor dominației economice a elitelor sau a pluralismului partinitor, dar nu și pentru teoriile democrației majoritare electorale sau ale pluralismului majoritar". Alte studii au arătat că majoritatea populației, aflată la nivelul inferior al venitului și al bogăției, este efectiv exclusă din sistemul politic, este ignorată de reprezentanții ei formali, în timp ce un segment nesemnificativ de la vârf are o influență disproporționată; de asemenea, s-a arătat că, pe termen lung, finanțarea campaniilor este un bun indicator al alegerilor politice.[2]

O consecință este așa-numita apatie; oamenii nu se mai deranjează să voteze. Există o importantă corelație de clasă. Motive asemănătoare au fost discutate cu trei decenii și jumătate în urmă de către unul dintre cei mai importanți specialiști în politici electorale: Walter Dean Burnham. El a legat absenteismul de o „particularitate comparativă esențială a sistemului politic american: absența totală a unui partid socialist sau al muncii, în calitate de competitor organizat pe piața electorală" care, a argumentat el, este responsabilă pentru mare parte din absenteismul în masă „a anumitor clase sociale", ca și pentru dispariția opțiunilor politice care ar putea fi susținute de populație, dar s-ar opune intereselor elitelor. Observațiile lui sunt valabile și astăzi. Într-o analiză a alegerilor din 2014, Burnham și Thomas Ferguson au arătat că ratele participării la vot „amintesc de primele zile ale secolului al XIX-lea", când dreptul la vot era efectiv limitat la bărbații albi împroprietăriți. El concluzionează că „atât cifrele provenind din sondaje, cât și bunul-simț ne arată că un număr uriaș de americani sunt acum circumspecți cu ambele partide politice importante și tot mai nemulțumiți de perspectivele pe termen lung. Mulți sunt convinși că deciziile politice sunt controlate de cei puțini, dar cu interese economice majore. Oamenii au nevoie de acțiuni eficiente care să oprească declinul economic pe termen lung și să niveleze inegalitățile economice, dar nimic de genul ăsta nu va fi oferit la scara necesară de nici unul din cele două partide majore americane, ambele supuse intereselor financiare. Aceasta

probabil că va duce doar la o dezintegrare a sistemului electoral, vizibilă deja în alegerile pentru Congres din 2014."[3]

În Europa, declinul democrației nu este cu nimic mai puțin izbitor, pe măsură ce luarea deciziilor cade tot mai mult în sarcina birocrației de la Bruxelles și a intereselor financiare pe care aceasta le reprezintă. Lipsa ei de respect față de democrație s-a văzut foarte clar în iunie 2015, atunci când a avut o reacție dezlănțuită doar la ideea că grecii ar putea avea vreun rol în determinarea propriului destin. Situația a fost înrăutățită de politicile brutale de austeritate ale troicii – Comisia Europeană, Banca Centrală Europeană și Fondul Monetar Internațional (în special, actorii politici ai Fondului și nu economiștii lui, care au criticat în general acțiunile politice distructive). Aceste politici de austeritate au fost impuse cu scopul declarat de a reduce datoria Greciei. De fapt, datoria publică a crescut prin raportare la PIB, în timp ce structura socială a Greciei a fost făcută ferfeniță, iar exemplul țării a fost folosit ca o fumigenă pentru a transmite avertismente băncilor franceze și germane care acordaseră împrumuturi riscante.

Există câteva surprize aici. Războaiele de clasă, de regulă unidirecționale, au o istorie lungă și amară. În zorile epocii capitalismului de stat, Adam Smith i-a condamnat pe „stăpânii omenirii" de atunci, „comercianții și meșteșugarii" Angliei, care erau „de departe principalii arhitecți" ai politicilor și care se asigurau că interesele lor erau „cel mai important scop de urmat", oricât ar fi fost de „dureroase" efectele „asupra altora" (în special, victimele injustiției lor „sălbatice" de peste mări, dar și o mare parte din populația Angliei). Epoca neoliberală a generațiilor trecute și-a adăugat amprenta ei personală asupra acestei imagini clasice, „stăpânii" provenind acum din zonele exclusiviste ale economiilor de vârf tot mai monopolizate, din instituțiile financiare gargantuești și adeseori rapace, din multinaționalele protejate de guverne sau din rândurilor oamenilor politici care reprezintă pe scară largă interesele acestora.

Pe de altă parte, abia mai trece câte o singură zi fără să apară rapoarte științifice îngrijorătoare privind distrugerea mediului.

Libris.RO

Nu este foarte liniștitor să citești că „în zona latitudinilor medii ale emisferei nordice, temperaturile medii cresc într-un ritm care ar fi echivalent cu deplasarea spre sud cu câte 10 metri în fiecare zi", adică de „aproape o sută de ori mai repede decât rata schimbării climatice deductibilă din înregistrările geologice", dar poate chiar și de o mie de ori mai mare, conform altor studii științifice.[4]

Nu mai puțin iminentă pare astăzi amenințarea unui război nuclear. Bine informatul fost secretar de stat William Perry, fără doar și poate o voce credibilă, consideră că „pericolul războiului nuclear este mai mare astăzi" decât în timpul Războiului Rece, când evitarea unui dezastru inimaginabil a fost aproape miraculoasă. Între timp, marile puteri au continuat pe ascuns să-și dezvolte programele de „insecuritate națională", după expresia fericită a analistului CIA Melvin Goodman. Perry este, de asemenea, unul dintre specialiștii care l-au sfătuit pe președintele Obama să „distrugă noua rachetă de croazieră", o armă nucleară cu bătaie mai lungă și rază de acțiune mai redusă, ce putea încuraja „războiul nuclear de mici proporții" care, în mod evident, putea cu ușurință escalada într-un dezastru total. Mai rău decât atât, noua rachetă are atât versiuni nucleare, cât și non-nucleare, astfel încât „un inamic care este atacat poate presupune ce este mai rău și poate declanșa un atac nuclear". Dar sunt puține speranțe ca aceste sfaturi să fie ascultate din moment ce Pentagonul a alocat miliarde de dolari pe îmbunătățiri aduse armelor nucleare, în timp ce puterile mai mici fac propriii pași mărunți către Armagedon.[5]

Mi se pare că ideile de mai sus schițează o prezentare inițială mulțumitoare a situației din acest moment. Următoarele capitole vor încerca să răspundă la întrebarea cine conduce lumea, cum procedează acești „conducători" și unde duce aceasta – și cum „populațiile care suportă", ca să împrumutăm utila expresie a lui Thorstein Veblen, ar putea spera să depășească puterea doctrinelor economice și naționaliste și să scape, cum spune el, „în viață și gata să trăiască".

Nu mai este foarte mult timp.

CAPITOLUL 1
RESPONSABILITATEA INTELECTUALILOR REDUX

Înainte să analizăm responsabilitatea intelectualilor, vom clarifica pe scurt la cine ne referim.

Conceptul de „intelectual", în sensul modern, a căpătat substanță odată cu „Manifestul intelectualilor" din 1898, produs de dreyfusarzi care, inspirați de scrisoarea deschisă de protest trimisă de Émile Zola președintelui francez, au condamnat atât înscenarea care a dus la acuzarea de înaltă trădare a ofițerului francez de artilerie Alfred Dreyfus, cât și acoperirea militară care a urmat. Atitudinea dreyfusarzilor a transmis o imagine a intelectualului ca luptător pentru justiție, înfruntând puterea cu integritate și curaj. Dar, la acel moment, ei n-au fost văzuți nici pe departe așa. Reprezentând doar o minoritate a claselor educate, dreyfusarzii au fost condamnați mai ales de „nemuritorii puternic anti-dreyfusarzi ai Academiei Franceze", după cum s-a exprimat sociologul Steven Lukes. De exemplu, pentru romancierul, politicianul și conducătorul anti-dreyfusard Maurice Barrès, dreyfusarzii nu erau altceva decât „anarhiști de la catedră". Pentru un alt nemuritor, Ferdinand Brunetière, chiar termenul „intelectual" semnifica „una dintre cele mai ridicole excentricități ale vremurilor – adică pretenția de a ridica scriitori, oameni de știință, profesori și psihologi la rangul unor supra-oameni" care îndrăznesc să considere că generalii noștri sunt idioți, instituțiile noastre sunt absurde și tradițiile noastre sunt nesănătoase".[1]

Cine erau atunci intelectualii? Minoritatea inspirată de Zola (formată din oameni care au fost condamnați la închisoare pentru calomnie și au părăsit țara) sau nemuritorii Academiei? Întrebarea a continuat să răsune de-a lungul secolelor într-o formă sau alta.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Intelectualii: două categorii

Un răspuns la întrebare a venit în timpul Primului Război Mondial, când intelectualii s-au poziționat ferm de partea statelor lor. Într-un act numit „Manifestul celor 93", figuri de mare importanță dintr-unul dintre cele mai iluminate state ale lumii au cerut Occidentului: „Aveți încredere în noi! Credeți-ne că vom duce acest război până la capăt ca o națiune civilizată, pentru care moștenirea lui Goethe, Beethoven și Kant este la fel de sfântă cum ne sunt propriile suflete și cămine!"[2] Intelectualii de cealaltă parte au arătat la fel de mult entuziasm, dar au mers chiar și mai departe cu autoadularea. În Noua Republică, ei declarau că „munca efectivă și decisivă în numele războiului a fost îndeplinită de către o... clasă care poate fi desemnată într-o manieră comprehensivă și cuprinzătoare ca «intelectuali»"... Acești progresiști susțineau ideea că Statele Unite intraseră în război „sub influența ajungerii la un verdict moral, după o deliberare serioasă a celor mai gânditori membri ai comunității". Erau mai degrabă victimele mașinațiunilor ministrului britanic al informației, care căutase în secret să influențeze „gândirea celei mai mari părți a lumii", dar mai ales a intelectualilor progresiști americani, care puteau ajuta la atragerea unei țări pașnice în febra războiului.[3]

John Dewey a fost impresionat de „marea lecție psihologică și educativă a războiului" care a arătat că ființele umane – mai exact, „cei mai inteligenți membri ai comunității" – se pot ocupa de „probleme umane pe care le pot rezolva... într-un mod inteligent și deliberat" pentru a-și atinge scopurile propuse.[4] (I-a luat lui Dewey doar câțiva ani pentru a se transforma dintr-un intelectual responsabil al Primului Război Mondial într-un „anarhist de catedră" care denunța „lipsa de libertate a presei" și se întreba „până în ce punct putem dispune de libertate intelectuală autentică și responsabilitate socială pe scară largă, sub prezentul regim economic".[5])

Nu toată lumea s-a purtat atât de obedient, firește. Figuri notabile, precum Bertrand Russell, Eugene Debs, Rosa Luxemburg sau Karl Liebknecht, au fost, ca și Zola, condamnate la închisoare.

Debs a fost pedepsit cu o severitate ieșită din comun: zece ani de închisoare pentru că exprimase dubii cu privire la „războiul pentru democrație și drepturile omului" dus de președintele Wilson. Wilson i-a refuzat amnistierea după terminarea războiului, deși aceasta avea să fie făcută de președintele Harding. Unii disidenți, ca Thorstein Veblen, au fost luați în vizor, dar tratați mai puțin aspru. Veblen a fost concediat din postul pe care-l ocupa în administrația alimentară după ce pregătise un raport care arăta că neajunsurile muncii la ferme puteau fi depășite dacă ar fi încetat persecuția brutală instituită de Wilson asupra sindicatelor, în special cea asupra Lucrătorilor Industriali din Lume. Randolph Bourne a fost abandonat de presa progresistă după ce a criticat „liga națiunilor benevol imperialiste" și eforturile lor ieșite din comun.[6]

Acest tipar al laudei și al persecuției este unul comun pe tot parcursul istoriei: cei care se pun la dispoziția statului sunt, de obicei, lăudați de comunitatea intelectualilor, iar cei care refuză sunt pedepsiți.

În ultimii ani, savanți cunoscuți au diferențiat cu o mai mare claritate cele două categorii de intelectuali. Excentricii ridicoli sunt etichetați drept „intelectuali orientați către valoare", care „reprezintă o provocare la adresa statului democratic la fel de serioasă, cel puțin în principiu, ca aceea reprezentată de clanurile aristocrate, mișcările fasciste sau partidele comuniste". Printre alte rele pe care le fac, aceste creaturi periculoase „se dedică deturnării conducerii, punerii în discuție a autorității" și chiar atacării instituțiilor responsabile cu „îndoctrinarea celor tineri". Unii merg până acolo încât să pună în discuție noblețea scopurilor războiului, ca Bourne. Această incriminare a răuvoitorilor care subminează autoritatea și ordinea prestabilită a fost făcută de către intelectualii Comisiei Trilaterale Internaționale Liberale – administrația Carter a fost, în mare parte, aleasă din rândurile lor – în studiul lor din 1975, numit „Criza democrației". Ca și intelectualii de la *New Republic*, în timpul Primului Război Mondial, aceștia au extins conceptul de „intelectual" dincolo de Brunetière, pentru a include „tehnocrații și intelectualii

Libris.RO

orientați spre politici", gânditori serioși și responsabili care se dedicau muncii constructive de realizare a politicilor în interiorul instituțiilor existente și care se asigurau că îndoctrinarea tinerilor își continuă cursul.[7]

Savanții comisiei trilaterale erau deosebit de îngrijorați mai ales de „excesul de democrație" în perioadele tulburi, în anii 1960, când părți în mod obișnuit pasive și apatice ale populației intrau în arena publică pentru a-și exprima îngrijorările: minorități, femei, tineri, bătrâni, muncitori..., cu alte cuvinte, acea parte a populației despre care se spunea că are „interese speciale". Ei trebuie deosebiți de cei pe care Adam Smith îi numește „stăpânii omenirii", care sunt „principalii arhitecți" ai politicilor guvernamentale și care se conduc doar după „maxima odioasă": „Totul pentru noi, nimic pentru ceilalți".[8] Rolul acestor stăpâni în arena politică nu este nici deplâns, nici discutat în volumul Trilateralei, probabil pentru că aceștia reprezintă „interesul național", ca și cei care s-au aplaudat pe ei înșiși pentru că au condus țara la război „după ce cea mai mare deliberare a celor mai responsabili membri ai comunității" a ajuns la „verdictul său moral".

Pentru a depăși povara excesivă impusă statului de aceste interese speciale, membrii Trilateralei au cerut mai multă „moderație în democrație", o reîntoarcere la pasivitate a celor care meritau mai puțin, poate chiar o reîntoarcere la vremurile în care „Truman a putut conduce țara doar cu ajutorul unui număr relativ mic de avocați și de bancheri de pe Wall Street" și în care democrația înflorise.

Membrii Trilateralei puteau, astfel, pretinde că apelau la spiritul original al Constituției, care este „un document intrinsec aristocratic creat pentru a domoli spiritul democratic al acelei perioade", delegând puterea unei mâini de oameni „de un soi mai bun" și barându-le, în același timp, calea spre putere celor care nu erau bogați, născuți în familii bune sau extrem de importanți în exercitarea puterii politice", ca să folosim termenii istoricului Gordon Wood.[9] În apărarea lui Madison, să spunem, totuși, că mentalitatea lui era precapitalistă. Prin stabilirea faptului că puterea ar trebui să fie „în mâinile bogaților națiunii", „celor

mai valoroși dintre oameni", el se gândea la tipul „oamenilor de stat iluminați" sau al „filosofilor binevoitori" ai idealului roman. Aceștia urmau să fie „puri și nobili", „oameni inteligenți, patrioți, bogați și independenți", „a căror înțelepciune va fi capabilă să distingă adevăratele interese ale țării lor și ale căror patriotism și dragoste de dreptate vor face mai puțin probabilă sacrificarea acestora de dragul unor considerații parțiale sau temporare".

Având astfel de daruri, acești oameni vor „extinde și vor rafina" opinia publică, apărând interesul public de „neajunsurile" majorităților democratice.[10] Într-o manieră similară, intelectualii progresiști adepți ai lui Wilson ar putea găsi puțină alinare în descoperirea științelor comportamentale, așa cum au fost explicate în 1939 de teoreticianul educației Edward Thorndike:[11]

> Este marele noroc al speței umane faptul că există o corelație substanțială între inteligență și moralitate, inclusiv bunele intenții manifestate față de ceilalți... Astfel, cei care ne sunt superiori în abilități sunt în medie binefăcătorii noștri și uneori este preferabil să-i lăsăm pe ei să se ocupe de interesele noastre decât să ne ocupăm noi înșine...

O doctrină liniștitoare, deși unii ar putea simți că Adam Smith a înțeles lucrurile mai bine.

Răsturnarea valorilor

Distincția dintre cele două tipuri de intelectuali creează cadrul pentru a determina noțiunea de „responsabilitate a intelectualilor". Fraza este ambiguă: oare se referă la responsabilitatea lor morală în calitate de ființe umane decente, aflate într-o poziție care să le permită să se folosească de privilegiul și de statutul lor pentru a promova cauza libertății, a dreptății, a compasiunii, a păcii și a altor chestiuni sentimentale? Sau se referă la rolul care se așteaptă să fie jucat în calitate de „tehnocrați și intelectuali orientați către elaborarea de politici", nu discreditând, ci slujind elita conducătoare și instituțiile bine stabilite? Pentru că puterea

tinde să prevaleze, în cele din urmă, cei din prima categorie vor fi consideraţi „intelectualii responsabili", în timp ce aceia din a doua categorie sunt, de regulă, respinşi şi denigraţi – la ei acasă, vreau să spun.

În ceea ce-i priveşte pe inamici, distincţia dintre cele două categorii se păstrează, numai că valorile sunt inversate. În vechea Uniune Sovietică, intelectualii orientaţi către valori erau percepuţi şi onoraţi de către americani drept disidenţi onorabili, în timp ce-i disprețuiam pe comisari şi pe membrii aparatului, intelectualii tehnocraţi şi orientaţi către realizarea politicii publice. De asemenea, în Iran, îi onorăm pe intelectualii orientaţi spre valori şi îi condamnăm pe cei care servesc guvernul clerical. Şi aşa mai departe, în general.

Prin urmare, onorabilul termen „disident" este utilizat selectiv. Şi desigur nu se aplică, cu aceste conotaţii favorabile, intelectualilor de acasă orientaţi spre valori sau celor care combat tiraniile orchestrate de SUA în străinătate. Hai să luăm drept exemplu doar cazul interesant al lui Nelson Mandela, care abia în 2008 a fost scos de pe lista oficială de teroriști a Departamentului de Stat, permiţându-i-se să călătorească în Statele Unite fără autorizaţie specială. Cu 20 de ani mai devreme, el era, conform unui raport oficial al Pentagonului, liderul uneia dintre „cele mai cunoscute grupări teroriste ale lumii".[12] De aceea, preşedintele Reagan a fost nevoit să susţină regimul de Apartheid, sporind comerţul cu Africa de Sud prin violarea sancţiunilor votate de Congres şi sprijinind Africa de Sud în prădarea ţărilor vecine, ceea ce a dus, conform unui raport al ONU, la aproximativ 1,5 milioane de morţi.[13] Acesta este doar un episod din războiul împotriva terorismului, declarat de Reagan pentru a combate această „maladie a erei moderne" sau, după cum s-a exprimat secretarul de stat George Schultz, „o întoarcere la barbarie în vremurile noastre".[14] La acestea putem adăuga sute de mii de cadavre în America Centrală şi alte câteva zeci de mii în Orientul Mijlociu, printre alte realizări asemănătoare. Nu este de mirare că Marele Comunicator este astfel adulat de studenţii de la Hoover Institution ca un colos

„al cărui spirit pare să vegheze asupra ţării noastre, urmărind-o ca o fantomă caldă şi prietenoasă".[15]

Cazul Americii Latine este revelator. Cei care au cerut libertate şi justiţie în America Latină nu sunt primiţi în panteonul disidenţilor onorabili. De exemplu, la o săptămână după căderea Zidului Berlinului, şase intelectuali din America Latină, toţi preoţi iezuiţi, au fost împuşcaţi în cap la ordinul direct al comandantului armatei salvadoriene. Ucigaşii aparţineau unui batalion de elită înarmat şi antrenat de către Washington, care lăsase deja o dâră groaznică de sânge şi de teroare în urma lui.

Cei şase preoţi ucişi nu sunt comemoraţi ca disidenţi, aşa cum nu sunt nici alţii ca ei în lumea largă. Disidenţi onorabili sunt numiţi cei care au cerut libertate în teritoriile inamice din Europa de Est şi Uniunea Sovietică – şi acei gânditori au suferit, cu siguranţă, dar nici pe departe ca omologii lor din America Latină. Nu este nimic controversat în această afirmaţie; după cum scrie John Coatsworth, în lucrarea sa *Cambridge History of The Cold War,* din 1960 până la „căderea Uniunii Sovietice, în 1990, numărul prizonierilor politici, al victimelor torturii şi al execuţiilor disidenţilor politici nonviolenţi din America Latină a depăşit cu mult numărul victimelor de acelaşi fel din Uniunea Sovietică şi statele-satelit". Printre cei executaţi au existat destui martiri religioşi şi au avut loc, de asemenea, masacre, de multe ori susţinute sau iniţiate de Washington.[16]

De ce se face atunci această distincţie? S-ar putea argumenta că ceea ce s-a întâmplat în estul Europei contează mult mai mult pentru noi decât soarta sudului per ansamblu, care era în mâinile noastre. Ar fi interesant să auzim explicat acel argument, aşa cum ar fi interesant să aflăm de ce ar trebui să ignorăm principii morale elementare în cazurile de implicare a SUA în relaţiile internaţionale, printre ele fiind şi acela că ar trebui să ne concentrăm eforturile asupra situaţiilor în care am putea face cel mai mult bine – de obicei, acolo unde împărtăşim responsabilitatea pentru ceea ce se petrece. Nu avem nici o problemă în a le cere duşmanilor noştri să urmeze astfel de principii.

Libris.ro

Prea puțini dintre noi sunt preocupați, sau ar trebui să fie, de ce spune Andrei Saharov sau Shirin Ebadi despre crimele americanilor sau ale israelienilor; îi admirăm pentru ceea ce au făcut în primul rând în propriile lor state, iar această concluzie este încă și mai puternică pentru cei care trăiesc în țări democratice și, prin urmare, dispun de posibilități mai mari de a acționa. Este un lucru semnificativ faptul că, în anumite cercuri, practica este efectiv opusă exigențelor valorilor morale elementare.

Războaiele purtate de americani în America Latină, între 1960 și 1990, dincolo de ororile pe care le-au provocat, au și o serioasă semnificație istorică. Dacă am lua în considerare doar un singur aspect important, ele nu au fost într-o mai mică măsură războaie împotriva Bisericii Catolice, menite să strivească o teribilă erezie adoptată la conciliul Vatican II, din 1962. Atunci, Papa Ioan al XXIII-lea a „deschis o nouă epocă în istoria Bisericii Catolice", cum s-a exprimat distinsul teolog Hans Küng, prin reînvierea învățămintelor evangheliei care fuseseră date la o parte în secolul al IV-lea, când împăratul Constantin făcuse din creștinism religia oficială a Imperiului Roman, înfăptuind, astfel, o revoluție care transformase biserica „persecutată" în biserica „persecutoare". Erezia Vatican II a fost preluată de episcopii din America Latină care au adoptat „opțiunea preferențială pentru sărmani".[17] Preoți, călugărițe și chiar mireni au dus mesajul radical pacifist către cei săraci, ajutându-i să se organizeze și să-și îmbunătățească întru câtva soarta cea amară în teritoriile controlate de SUA.

În același an, 1962, președintele John F. Kennedy a luat câteva hotărâri critice. Una dintre ele a fost aceea de a schimba misiunea militarilor din America Latină de la „apărarea emisferică" (un anacronism din al Doilea Război Mondial) la securitatea internă, adică, în principiu, război împotriva populației civile, dacă aceasta ar fi îndrăznit să ridice capul.[18] Charles Maechling Jr., care a avut în grijă planificarea anti-insurgență și apărarea internă, între 1961 și 1966, a descris consecințele nesurprinzătoare ale deciziei din 1962 ca pe o trecere de la tolerarea „rapacității și violenței militarilor din America Latină" la „complicitate directă" la crimele lor, la susținerea „echipelor morții,

asemănătoare cu plutoanele de exterminare ale lui Heinrich Himmler".[19] O inițiativă majoră a fost o tentativă de lovitură de stat în Brazilia, sprijinită de Washington la puțin timp după asasinarea lui Kennedy, care a dus la instituirea unui stat național criminal și brutal în respectivul stat sud-american. Plaga represiunii s-a răspândit rapid în întreaga emisferă, incluzând lovitura de stat care avea să instaureze în 1973 regimul Pinochet în Chile, devenit mai târziu cel mai rău dintre toate, precum și dictatura argentiniană – regimul latino-american favorit al lui Ronald Reagan. Transformarea Americii Centrale a venit – nu pentru prima dată – în jurul anilor 1980, sub comanda „fantomei calde și prietenoase" a specialiștilor de la Hoover Institution, atât de respectat astăzi pentru realizările sale.

Uciderea intelectualilor iezuiți în timp ce cădea Zidul Berlinului a reprezentat o ultimă lovitură aplicată ereziei teologiei eliberării, apogeul unui deceniu de teroare în El Salvador care a început cu asasinarea, pusă la cale de aceeași minte, arhiepiscopul Óscar Romero, „vocea celor lipsiți de voce". Învingătorii în bătălia cu Biserica și-au revendicat victoria cu mândrie. Școala Americilor (așa cum a fost redenumită începând cu acel moment), faimoasă pentru antrenarea ucigașilor latino-americani, a anunțat că una dintre „temele sale principale de dezbatere" este înfrângerea „cu ajutorul armatei americane"[20] a teologiei eliberării propovăduite de Vatican II.

De fapt, asasinatele din noiembrie 1989 au fost *aproape* o lovitură finală, era nevoie doar de puțin efort. Un an mai târziu aveau să aibă loc în Haiti primele alegeri libere și, spre surprinderea și șocul Washingtonului – care prevăzuse o victorie facilă pentru candidatul său, ales din rândurile elitei privilegiate –, electoratul, provenind în mare parte din cartierele mărginașe, l-a ales pe Jean-Bertrand Aristide, un preot iubit de popor și dedicat teologiei eliberării. Statele Unite au început imediat manevre pentru a submina guvernul ales și, după lovitura militară care a avut loc un an mai târziu, a acordat ajutor substanțial juntei militare și susținătorilor săi din rândurile elitelor, care preluaseră puterea. A fost crescut volumul comercial cu Haiti,

violându-se interdicțiile internaționale, cel mai mult sub mandatul președintelui Clinton care a autorizat, de asemenea, compania Texaco să furnizeze combustibil elitelor criminale, încălcând chiar propriile directive.[21] Voi trece peste scandalul rușinos ce a urmat, pe care l-am detaliat amplu în altă parte, dar voi sublinia momentul din 2004, când cei doi călăi tradiționali ai statului Haiti, Franța și SUA, secondate de Canada, au intervenit cu forța încă o dată, răpindu-l pe președintele Aristide (care fusese ales din nou) și trimițându-l în Africa Centrală. Lui Aristide și partidului lui li s-a interzis, efectiv, să participe la alegerile trucate din 2010–2011, cel mai recent episod al unei istorii oribile care se întinde pe mai multe sute de ani și care le este aproape necunoscută celor responsabili pentru crime și care preferă să se amăgească cu povești despre eforturi susținute menite să elibereze localnicii de soarta lor cea grea.

O altă decizie importantă luată de Kennedy, în 1962, a fost aceea de a trimite în Columbia forțe speciale, conduse de generalul William Yarborough. Acesta a sfătuit forțele de securitate columbiene să întreprindă „acțiuni paramilitare, de sabotaj sau de terorism, împotriva oricăror simpatizanți comuniști cunoscuți", acțiuni care „vor fi susținute de Statele Unite".[22] Sensul remarcii „simpatizant comunist" a fost clarificat de respectatul președinte al Comitetului Permanent Columbian al Drepturilor Omului, fostul ministru al afacerilor externe, Alfredo Vázquez Carrizosa, care a scris că administrația Kennedy „a depus eforturi serioase pentru a transforma armata noastră obișnuită în brigăzi contra-insurgente care să accepte noua filosofie a batalioanelor morții", care a devenit

> ceea ce este cunoscut în America Latină sub numele de Doctrina Securității Naționale..., care nu presupune apărarea împotriva unui inamic extern, ci o cale prin care comandanții militari să stăpânească jocul... [cu] dreptul de a se lupta cu un inamic intern, așa cum s-a întâmplat în doctrina braziliană, cea argentiniană, cea uruguayană și cea columbiană; este dreptul de a lupta cu și de a-i extermina pe lucrătorii sociali, pe sindicaliști, pe bărbații și pe femeile care nu susțin guvernul și despre care se presupune că sunt extremiști comuniști. Iar aceasta putea însemna efectiv oricine, inclusiv activiști pentru drepturile omului cum sunt eu.[23]

Vázquez Carrizosa locuia sub pază la Bogotá când l-am vizitat în 2002, ca parte a unei misiuni Amnesty International, care desfășura o campanie întinsă pe un an prin care se urmărea protejarea unor susținători ai drepturilor omului din Columbia, campanie concepută ca răspuns la atacurile furibunde asupra drepturilor omului, asupra activiștilor sindicali și a victimelor obișnuite ale terorii de stat: cei săraci și lipsiți de apărare.[24] Teroarea și tortura din Columbia au fost însoțite de atacuri chimice („fumigații") în zonele rurale, sub pretextul războiului împotriva drogurilor, ducând la sărăcie și la o migrație masivă către orașe. Procurorul general al Columbiei estimează, în acest moment, că mai mult de 140 000 de oameni au fost uciși de paramilitari, uneori în colaborare cu armata finanțată de guvernul SUA.[25]

Semne ale masacrului sunt peste tot. În 2010, la marginea unui drum aproape imposibil, care trece printr-un sat izolat din sudul Columbiei, am dat de un loc cu mai multe cruci simple ale victimelor unui atac paramilitar asupra unui autobuz local. Relatările cu privire la omoruri sunt cât se poate de sugestive; după ce am petrecut ceva timp cu localnicii care mi s-au părut printre cei mai buni și mai plini de compasiune oameni pe care am avut privilegiul să-i cunosc, imaginea a devenit și mai vie și mai dureroasă.

Aceasta este o descriere cât se poate de succintă a crimelor teribile pentru care americanii poartă o vină substanțială și pe care le-am fi putut evita cu ușurință. Dar este, desigur, mult mai avantajos să-i lăudăm pe cei care protestează împotriva inamicilor oficiali; un lucru bun de altminteri, dar care n-ar trebui să fie o prioritate pentru un intelectual orientat spre valori, care ia această responsabilitate în serios.